

KUI MERI OLI MEESTEL PÕLVINI...

Merekaartide väljapanek Silja Kikerpilli erakogust

11. detsember 2009 - 30. jaanuar 2010

Unikaalne mereteemaline näitus Uue Kunsti Muuseumis tutvustab Liivi lahe kõige varasemaid merekaarte saksa kolleksionääride Karl-Christian ja Inge Bergmanni kolleksioonist ning legendaarsete Pärnumaa kaptenite Mihkel ja Robert Kurgo mälestusesemeid Silja Kikerpilli erakogust.

Näituse vanimal eksponaadil, 1580.aastast pärineval rannikukaardil on Kihnu, Sorgu, Manija ning Ruhnu saared ühesuurused maalapid keset laintevoogusid, sest kaart on joonistatud meremeeste jutustuste järgi. Neist kõige väiksem - Sorgu ehk Sorksholm - on kaardil eriti suureks joonistatud ühel lihtsal põhjusel. Selleks on saarekese asukoht, mis lubas tal olla hansalaevadele teetähiseks, Pärnu linna merevärava vahipostiks.

Metsapoolse merekooli asutaja Mihkel Kurgo ning tema poeg Robert Kurgo, vapratest meresõitjatest jutustava raamatu "Rannalautritest ulgumerele" autor, on näitusel esindatud arvukate meresõidudokumentide ning navigatsiooniriistadega.

Mereajaloo näituse korraldamisel oli meile suureks abiks Saaremaa Muuseum, kelle vahendusel saabusid haruldased kaardid Pärnusse.

Kuraator Mark Soosaar

Bergmannid ja Eesti

Olavi Pesti, Saaremaa Muuseum

Antud näituse 26 haruldast maa- ja merekaarti pärinevad Saksamaal Paderbornis elavate meditsiinidoktorite Karl-Christian ja Inge Bergmanni kolleksioonist.

Et Bergmannid on pärit Eestist, siis olid nad lahkelt oma kogu pärleid, mis puudutavad ajaloolist Liivimaad ja Eestimaad, eksponeerima nii Kuressaare kui Pärnus.

18. septembril 1864 sündis mõisakutsaril Kaarel Bergmannil, kes elas tollasel Läänemaal Illustes (Paatsalus), poeg, kelle nimeks pandi Carl. Tema ema suri sünnitamisel, isa kolme aasta pärast. Lõpetanud Lihula algkooli, saatsid kasuvanemad poisi 1877. a. Kuressaarde H. T. Försteri kaupluse õpipoisiks. Juba nelja aasta pärast sai taibukast noormehest Wildenbergide nahavabriku ärijuht, 1896. aastal ostis ta ära Kuressaare turuplatsi ääres asunud O. Wildenbergi kaupluse filiaali. I maailmasõja eel tegutses Carl Bergmann ühtlasi ehitusettevõtjana, kes muuhulgas kruusatas ära kõik linnast väljuvad maanteed ja sillutas tänavad kuni Roomassaare sadamani. Selle eest omistati talle Kuressaare aukodaniku tiitel.

1909. a. ostis C. Bergmann 8000 rubla eest Lossi t. 5 asuva hoone (nüüdne politseiprefektuur, nr. 7) ja hakkas seda põhjalikult rekonstrueerima. Tema perekond kolis siia viie aasta pärast ning 1918. a. paigutas ta siia ka oma hulgi-segakaupluse, kuna endine poehoone oli eelmisel aastal maha põlenud. Selle kõrval jõudis ärimees palju muudki korda saata: asutas 1912 koos apteeker A. Allikuga Kuressaare esimese elektriijaama, oli korduvalt valitud linnavolinikuks, -nõunikuks ja -revidendiks, töötas Saarte Ühispanga juhatuse esimehena (1924–39), Soome konsulina (1932–39), kindlustuskompanii "Lloyd" avariikomissarina (1920–39), oli tuletõrjeühingu esimees (1924–32) ja auliige. 18. oktoobril 1939 viis /Umsiedlung /Carl Bergmanni ja osa tema perekonnast aurikul "Adler" Poolasse, kust hiljem siirduti Saksamaale.

Silmapaistev majandustegelane suri 16. detsembril 1957 Kölnis.

Suhteliselt suur elamu oli Carl Bergmannile hädavajalik, sest tema pere oli arvukas.

Nimelt sündisid 1893. a. Emilie Mülleriga sõlmitud abielust tütar Senta (1894–1986; abielus Rehsche; tuntud kultuuritegelase Mathias Kuesteri ämm) ning seitse poega. Koguni viiest Kuressaares sündinud Bergmannist said tublid insenerid, kellest Herbert (1895–1962) ning kaksikud Hans (1911–45) ja Kurt (1911–98) töötasid põhiliselt Saksamaal, Karl-Friedrich (1897–1965) ja Werner (1899–1966) aga Lõuna-Aafrika Vabariigis. Keemia- ja majandusharidusega Gerhard-Emil Bergmannist (1901–91) sai isa abiline ja kaasomanik Kuressaares, 1939–40 Saksa Ümberasumise Usaldusaktiaseltsi (/Deutsche Umsiedlungs-Treuhand-Aktiengesellschaft/) // Saaremaa osakonna juhataja, seejärel majandustegelane Saksamaal.

25. mail 1903 Kuressaares sündinud Alfred-Victor Bergmann lõpetas 1930. a. Tartu Ülikooli arstiteaduse erialal ning temast sai meditsiinidoktor, kes töötas Ida-Saksamaal ja suri 28. märtsil 1988 Templinis. Kuna _prof. Karl-Christian Bergmann on üks tema kolmest lapsest_, siis oli viimasele ja tema abikaasale kuuluva kaardikogu näitus 2009. aasta suvel Kuressare Muuseumis ühtlasi pühendatud Alfred Bergmanni 100. sünniaastapäevale.

Pärnus esitatavat valikut soovitame vaadata nii ajaloo- ja geograafiahuvilistel kui ka esteetiliste elamuste otsijail – on ju vanad maakaardid silmale lihtsalt ilusad vaadata. Eesti üks parimaid ajalooliste kaartide tundjaid, Piirivalveameti kartograaf kapten Tõnu Raid on hinnanud väga kõrgelt ka selle kolleksiooni sisulist väärtust.